

Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen Buluşlar ve Hak Sahipliğİ

10. Hafta





İlgili Mevzuat

Sınai Mülkiyet Kanunu ('Kanun')

- 'Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar' başlıklı 121. madde
- Madde 115, 116, 118 ve 119/4 hariç çalışan buluşlarına ilişkin hükümler

Çalışan Buluşlarına, Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen Buluşlara ve Kamu Destekli Projelerde Ortaya Çıkan Buluşlara Dair Yönetmelik ('Yönetmelik') - özellikle m. 28-35

Tanım ve Kapsam

‘Yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel çalışmalar veya araştırmalar sonucunda gerçekleştirilen buluşlar.’

- Buluşu yapanın (‘buluş sahibi’) yükseköğretim kurumunda **edindiği deneyim ve çalışmalara dayanarak** veya
- Yükseköğretim kurumunun **araç ve gereçleri kullanılarak**

gerçekleştirilen buluşlar bu kapsamdadır, bunların dışında kalanlar serbest buluş olarak kabul edilir.



Buluşun yükseköğretim kurumlarında elde edilen buluşlardan sayılabilmesi için,

ilk olarak buluşa vücut veren Ar-Ge faaliyeti, yükseköğretim kurumu çatısı altında gerçekleşmelidir. Ancak, bu şart, Ar-Ge faaliyetinin yükseköğretim kurumunun fiziki mekânlarıyla sınırlı şekilde yapılmasını zorunlu kılmaz. Burada dikkat edilmesi gereken husus, Ar-Ge faaliyeti ile yükseköğretim kurumu arasındaki bağın mevcudiyetidir. Aradaki ilişki devam ettiği müddetçe, gerek kurum dışında saha araştırmaları, gerekse özel laboratuvarlarda araştırma faaliyetinde bulunulabilir.

İkinci olarak yükseköğretim kurumunda edinilen deneyim ve çalışmalar ifadesi dar yorumlanmalıdır. İfadeden çalışanın yükseköğretim kurumunda özel olarak görevlendirildiği çalışmalar anlaşılmalıdır. Aksi halde geniş yorum yapıldığında, çalışanın elde ettiği tüm buluşların mesleki deneyim ve çalışmalara dayanarak ortaya çıktığı sonucuna ulaşılır. Bu sonuç ise, hakkaniyete uygun olmaz.

‘Yükseköğretim kurumunda edinilen deneyim ve çalışmalara dayanması’;

İlgili öğretim elemanının bilimsel ilgi alanları, akademik yayınları, yükseköğretim kurumunda daha önce vermiş olduğu veya vermeye devam ettiği derslerin içeriğinin incelenmesi vb.

‘Yükseköğretim kurumunun araç ve gereçlerinin kullanılması’;

Buluşların ortaya çıkması aşamasında yükseköğretim kurumunun altyapısının kullanılması, örn; laboratuvarların, lisanslı yazılımların, yazılı-görsel kaynakların kullanımı

(Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu, Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen Buluşlar - Uygulama Kılavuzu)



Yönetmelik m. 28

Uyarınca Kapsam

- 2547 s. Kanun uyarınca tanımlanan öğretim elemanları & stajyerler ve öğrenciler **dışındaki** yükseköğretim kurumu çalışanları için çalışan buluşlarına ilişkin hükümler uygulanır.
- Öğretim elemanları & stajyerler ve öğrencilerin, diğer kamu kurum ve kuruluşları veya özel kuruluşlarla **belirli bir sözleşme** kapsamında yaptıkları çalışmalar sonucunda ortaya çıkan buluşlar üzerindeki hak sahipliğinin belirlenmesinde, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla **sözleşme hükümleri esas alınır.**



Yükseköğretim Kurumu ('Kurum')

“Üniversite ile yüksek teknoloji enstitüleri ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, araştırma ve uygulama merkezleri ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı meslek yüksekokulları ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın ve kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından kurulan meslek yüksekokullarıdır.” (2547 sayılı Kanun m. 3/1 (c))

- SMK m. 121/1 uyarınca, kapsama ‘Millî Savunma Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığına bağlı yükseköğretim kurumları’ da dahil edilmiştir.



Diğer ilgili tanımlar (tekrar)

Buluş: «Bir beşeri gereksinim olarak ortaya çıkan soruna; **teknik alana giren, uygulanabilir bir öğreti ile çözüm getiren** fikri bir ürün.» (TEKİNALP: 530)

Patent Hakkı: Sınırlı bir yer ve süre için üçüncü kişiler tarafından buluşun izinsiz olarak üretilmesini, kullanılmasını veya satılmasını engelleme yoluyla sahibine tanınan tekel hakkıdır.



Diğer ilgili tanımlar (tekrar) – Çalışan Buluşu

Çalışan Buluşu:

- 1. Hizmet Buluşu:** Çalışanın, bir işletme veya kamu idaresinde yükümlü olduğu faaliyeti gereği gerçekleştirdiği ya da büyük ölçüde işletme veya kamu idaresinin deneyim ve çalışmalarına dayanarak, iş ilişkisi sırasında yaptığı buluş, hizmet buluşudur.
- 2. Serbest Buluş:** hizmet buluşunun dışında kalan buluş, serbest buluş olarak kabul edilir.



Bildirim Yüklölülüğü

Bildirim Yükümlülüğü

*“Yükseköğretim kurumlarında yapılan bilimsel çalışmalar veya araştırmalar sonucunda bir buluş gerçekleştiğinde buluşu yapan, buluşunu **yazılı olarak ve geciktirmeksizin** yükseköğretim kurumuna bildirmekle yükümlüdür.*

Patent başvurusu yapılmışsa yükseköğretim kurumuna başvuru yapıldığına dair bildirim yapılır. “ (SMK m. 121/2)

- Yönetmelik uyarınca buluşu yapan, bildirim yükümlülüğünü yerine getirmemesi nedeniyle yükseköğretim kurumunun aleyhine doğan zararlardan sorumludur.

Bildirim, yazılı olarak;

- Yükseköğretim kurumu tarafından belirlenen birime,
- Böyle bir birim belirlenmemişse rektörlüğe yapılır.

!! Bildirim yapılan birim, buluşun gizliliğine ilişkin her türlü önlemi almakla yükümlüdür.

Süre Açısından Bildirim Yükümlülüğü

Buluş gerçekleştiğinde, buluşu yapan tarafından geciktirmeksizin yükseköğretim kurumuna bildirim yapılması gerektiği öngörülmüştür,

‘geciktirmeksizin’ ifadesinin seçilmesinin sebebi bir buluşun ortaya çıktığı anın kesin olarak belirlenemeyecek olmasıdır.

Genel bir ifade ile, buluşu yapan, buluşun tüm detayları ifade edilebilir olduğunda hemen buluşu bildirmelidir.



- Buluşun geciktirmeksizin kuruma bildirilmesi, özellikle gecikmenin yükseköğrenim kurumu aleyhinde bir duruma sebebiyet vermesi ihtimalinde önem kazanır.

Örn; akademik yayın gibi buluşa patent/faydalı model verilmesini etkileyecek nitelikte bir açıklama

Bildirimin İçeriđi

- Buluşun konusu, teknik problem, problemin çözümü ve buluşun nasıl gerçekleştirilmiş olduğu açıklanır.
- Buluşun daha iyi açıklanması bakımından gerekli diğer bilgi ve belgeler verilir.
- Buluşun serbest buluş niteliği olup olmadığı, gerekçeleriyle sunulur.
- Buluş Bildirim Formunda buluşa katkısı olan kişi ve/veya kurumlara ilişkin bilgiler ile yaptıkları katkılar da belirtilmelidir.



Bildirim Yükümlülüğü Açısından Taraflar

+

•

1. Buluş **birden çok kişi tarafından gerçekleştirilmişse**, bildirim birlikte yapılabilir, bildirimde buluşu yapanların adları ve buluş üzerindeki katkı payları belirtilir.

Örn; Doç.Dr. X'nin %60, Dr. Y'nin %40 oranında katkısıyla gerçekleştirilen bir buluş.

2. Buluş **farklı kurumlardan kişiler tarafından gerçekleştirilmişse**, kurumlara ayrı ayrı bildirim yapılır.

Örn; Doç. Dr. X A üniversitesinde, Dr. Y B üniversitesinde ise A ve B'ye ayrı ayrı bildirim yapmaları gerekir.

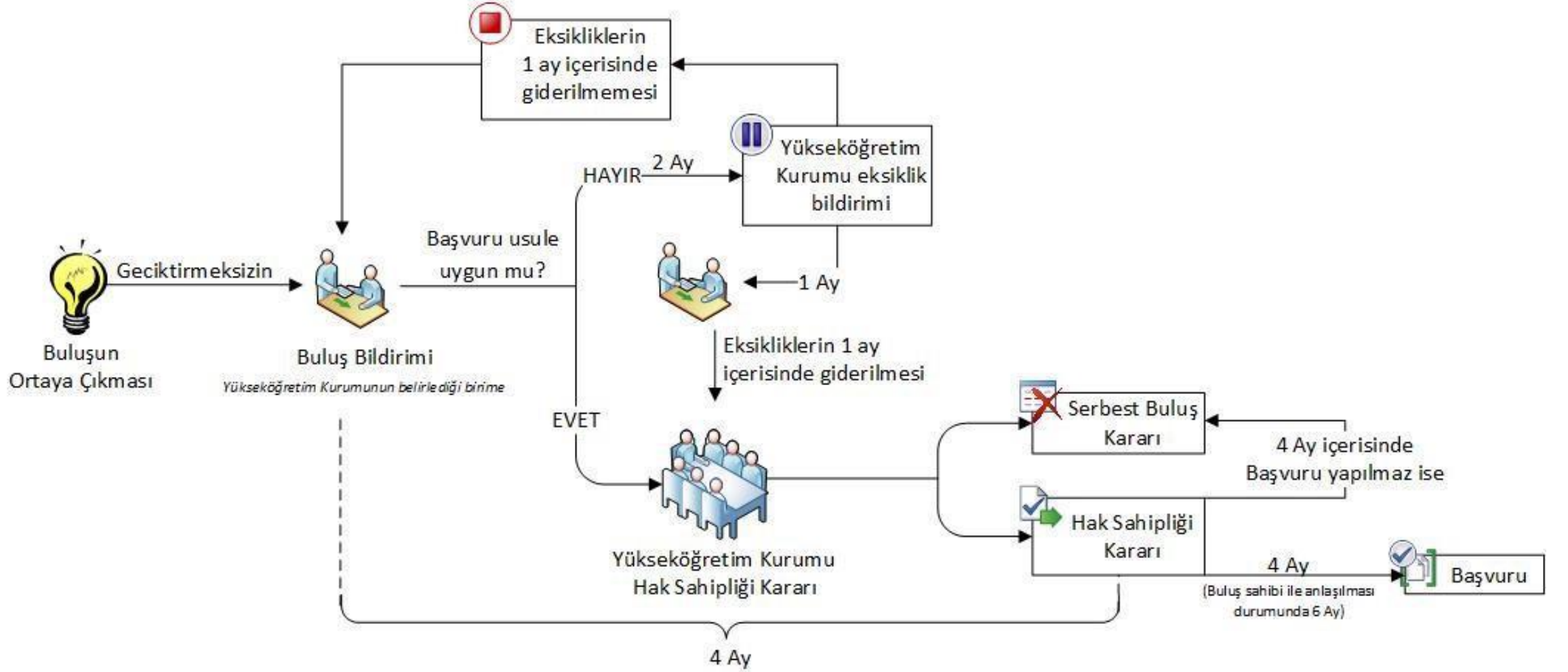
-
3. Buluşu yapan kişiler kendi kurumları dışında **farklı yükseköğretim kurumlarının imkanlarını da kullanmışlarsa**, yine ayrı ayrı bildirim yapılır.

Örn; A üniversitesinden X, buluşu gerçekleştirirken B üniversitesinin imkanlarından da yararlanmışsa hem A üniversitesine hem B üniversitesine bildirim yapar.

4. Buluşu yapan öğretim elemanı **bağlı olduğu kurumdan ayrılmışsa/kurum değişikliği yapmışsa**; genel kural buluşun ortaya çıkış anında mensubu olduğu kuruma bildirim yapılmasıdır; geçeceği kurumun da imkanlarını kullanarak buluşu gerçekleştirmişse iki taraf da hak sahipliği talep edebilecektir.



Bildirim Süreç Şeması (Türk Patent ve Marka Kurumu)



Bildirim Süreci

1. Buluş ortaya çıkınca ilgili kuruma bildirim yapılır, bildirimde eksiklik varsa kurum tarafından bildirim tarihinden itibaren 2 ay içinde eksiklikler buluş sahibi/lerine bildirilir.
2. Eksiklikler, eksiklik bildiriminin ulaşma tarihinden itibaren 1 ay içerisinde tamamlanmalıdır. Süresi içinde tamamlanmaz ise tekrar buluş bildirimi yapılması gerekir.



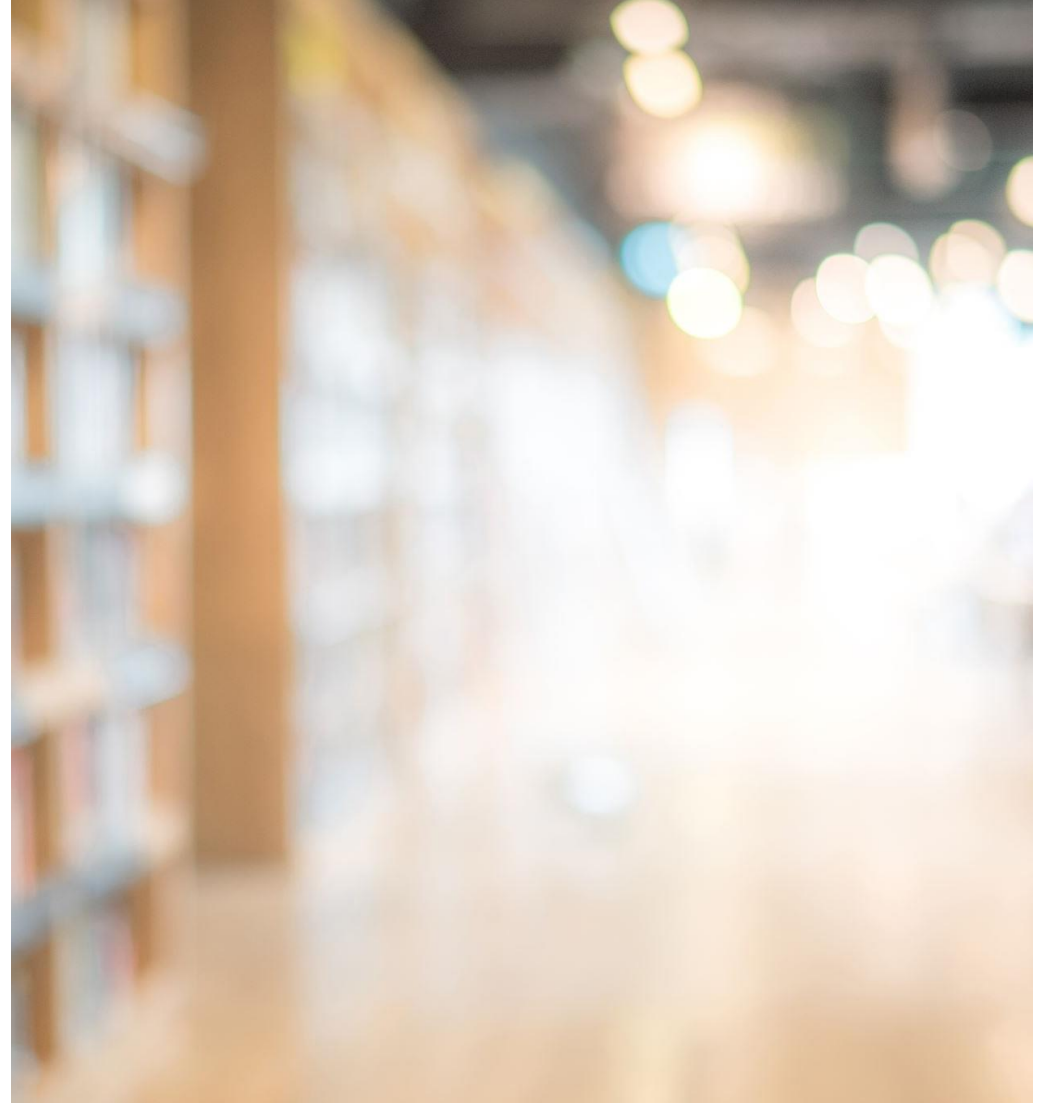
Bildirim Süreci

3. Kurum buluş bildiriminden itibaren her halde (eksiklik tamamlanması süreci işlemişse dahi) **4 ay** içinde hak sahipliği kararı vermelidir. Bu süre içerisinde karar verilmezse buluş, serbest buluş niteliği kazanır.
4. Kurum hak sahipliği kararı verirse, karar tarihinden itibaren 4 ay içinde (buluş sahibi ile anlaşılırsa en çok 6 ay) patent başvurusu yapma yükümlülüğü doğar. Kurum başvuru yapmazsa buluş serbest buluş niteliği kazanır.



Başvurunun Bildirimi

- Buluş sahibi, yükseköğretim kurumuna bildirim yapmaksızın patent başvurusu yaparsa; patent başvuru tarihinden 1 ay içinde yükseköğretim kurumuna başvuru yapıldığına ilişkin bildirim yapması gerekir.
- Başvuru bildirimine patent başvurusuna ilişkin tüm bilgi ve belgeler eklenir.



Hak Sahipliği

Genel Durum

- Buluş sahibi, yükseköğretim kurumuna buluş bildirimini yaptıktan sonra, kurum buluş üzerinde hak sahipliği talep edebilir. Bu karar buluş sahibine, buluş bildiriminden itibaren **4 ay içinde ve yazılı** olarak yapılmalıdır.
- Hak sahipliği talebine ilişkin karar tarihinden itibaren, buluş üzerindeki tüm haklar yükseköğretim kurumuna geçer.
- Bunun yanında kurum, buluşun patentlenemeyecek olduğuna kanaat getirirse hak sahipliği talep etmeyebilir.



Farklı Yükseköğretim Kurumlarının Hak Sahipliği

Farklı yükseköğretim kurumlarına bildirim yapılmışsa, bu kurumlar tarafından birlikte patent başvurusunda bulunulur.

Hak sahipliği paylaşımı, kurumlar arasında yapılacak sözleşme ile belirlenir. Bu durumda üç temel ihtimal:

1. Tüm kurumlar hak sahipliği talep edebilir.
2. Kurumlardan bir/birkaçı hak sahipliği talep etmeyerek buluşu serbest buluş ilan edebilir. (bu durumda talepte bulunmayan kuruma bağlı buluş sahibi, hak talep eden kurumla birlikte başvuru sahibi sıfatıyla patent başvurusu yapabilir)
3. Hiçbir kurum buluş üzerinde hak sahipliği talep etmeyerek buluşu serbest buluş ilan edebilir.



Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde (TGB) gerçekleştirilen buluşlar

Öğretim elemanlarının TGB’de yer alan firmalarla üniversite görevlendirmesi ile işbirliği yapması durumunda, hak sahipliği tarafların arasında imzalayacağı sözleşme ile belirlenir, bu sözleşme hükümleri esas alınır.

Sözleşmede hak sahipliği düzenlenmemişse (Türk Patent ve Marka Kurumu Uygulama Kılavuzu):

- Hiçbir üniversite kaynağı kullanılmamışsa hak sahipliği şirkette olacaktır.
- Üniversitenin imkanlarından/öğretim elemanının üniversite bünyesindeki deneyimlerinden faydalanılmış ise üniversiteye bildirim yükümlülüğü olur, üniversite buluşa katkısı oranında hak sahipliği talep edebilir.

Yurtdışı Patentleri ile İlgili Buluş Sahibine Hak Tanıma Yükümlülüğü

Yönetmelik m. 32/5:

“Yükseköğretim kurumu hak sahipliği talebinde bulunmuşsa söz konusu buluşun yabancı bir ülkede de korunması için başvuruda bulunabilir.

Yükseköğretim kurumu, buluşu yapanın talebi üzerine patent almak istemediği yabancı ülkeler için buluşu serbest bırakmak ve bu ülkelerde buluşu yapana patent almak için talepte bulunma imkânını sağlamakla yükümlüdür. Buluşun serbest bırakılması, rüçhan hakkı süresinin geçirilmemesi açısından makul bir süre içinde yapılır.”



Buluş Sahibinin İtiraz Hakkı

Yükseköğretim kurumu, buluş üzerinde hak sahipliği talep ederse, başka bir deyişle buluşun hizmet buluşu olduğu yönünde karar verirse; buluş sahibi buluşun serbest buluş sayılması gerektiği gerekçesiyle kararın bildirim tarihinden itibaren 2 ay içinde yükseköğretim kurumuna itirazda bulunabilir. (Yönetmelik, m. 33/1; SMK, m. 121/4.)

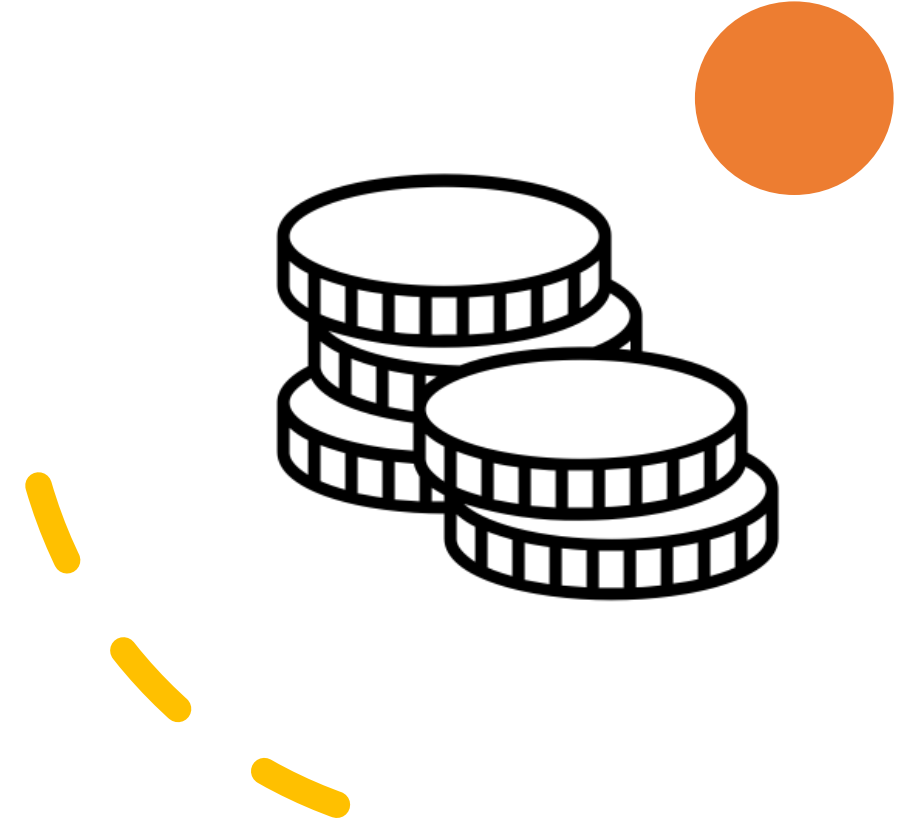
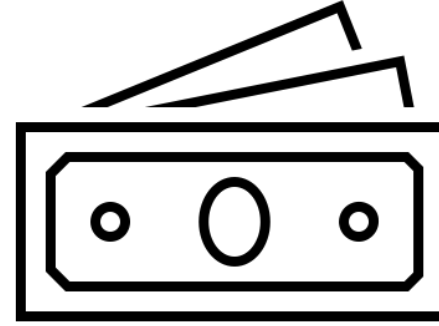
Çalışanın yapmış olduğu itiraz kabul edilir veya itiraza süresi içerisinde yanıt verilmezse, buluşun serbest buluş niteliğinde kabul edilir. Buluşun serbest buluş sayılmasının en önemli sonucu, çalışanın buluş üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilmesidir.

(Yönetmelik m. 33/3.)

Gelir Paylaşımı

Buluş sahibi, yükseköğretim kurumunun buluştan elde etmiş olduğu gelirin **en az üçte birini** talep etme hakkına sahiptir. Sözleşme ile bu oran üniversite çalışanı (buluş sahibi) lehine arttırılabilir, ancak azaltılamaz.

(Yönetmelik, m. 35/2; SMK, m. 121/8.)



Uyuşmazlık Çözümü

Üniversite ile çalışanı arasındaki ilişkide, çalışana (buluş sahibine) ödenecek ücret veya ödeme şekli üzerindeki uyuşmazlıklar, diğer işveren çalışanlarından farklı olarak, mahkemede görülür. Diğer işveren çalışanlarının taraf olduğu uyuşmazlıklar ise tahkimde görülür.

(Yönetmelik m. 24/1, 24/4, 35/3, SMK m. 115/11)